

دوسویه ساختن جریان اطلاعات و اخبار

سعید محمد جعفری *

● در سال ۱۹۷۲، اکثریت اعضای یونسکو به طور قاطعانه خطرهای بالقوه عدم توازن در جریان اطلاعات و اخبار را بر شمرده و بر این نکته تأکید کردند که چنانچه جریان بین‌المللی اطلاعات و اخبار به صورت یک فرایند یکسویه باقی بماند، ارزشهای فرهنگی بقیه کشورها آسیب بسیار خواهد دید.

”

* سعید محمد جعفری، روزنامه نگار علمی‌نویس و کارشناس ارتباطات بین‌المللی است.

“

پیشینه تاریخی

پس از جنگ جهانی دوم، حدود ۸۰ کشور جهان که شاخص دو میلیارد نفر از جمعیت زمین هستند، از حاکمیت مستقیم کشورهای استعماری بیرون آمده و به استقلال سیاسی دست یافتند. دیری نپایید که این استقلال، در چارچوب وابستگی اقتصادی دچار محدودیت شد. چراکه، کشورهای بهتر تجهیز یافته، از لحاظ سیاسی، اقتصادی و امور علمی همچنان وزن نامتعادلی را در حاکمیت این کشورها برقرار می‌کردند.

علاوه بر این، جریان یکسویه اطلاعات و اخبار از کشورهای صنعتی به کشورهای رو به رشد، این کشورها را متوجه خطر جدی وابستگی فرهنگی کرد. در این کشورها، نارضایتی از عملکرد سیستمهای ارتباطی به تدریج فزونی یافت و آنها خواستار دسترسی بیشتر به وسایل ارتباط جمعی شدند، به

نحوی که در خلال سالهای آخر دهه ۱۹۶۰ و اوایل دهه ۱۹۷۰، عدم توازن در جریان اطلاعات و اخبار، به صورت یک موضوع مهم مورد بحث در گردهماییهای بین‌المللی در آمد. در سال ۱۹۷۰، در جریان کنفرانس عمومی یونسکو، هیئتهای نمایندگی چند کشور برای نخستین بار، آشکارا مسئله عدم تساوی در توزیع وسایل ارتباط جمعی را خاطر نشان کرده و خواستار توازن بیشتر و برقراری سیستمهای عادلانه برای مبادله خبر شدند.

دو سال بعد، اکثریت اعضای یونسکو به طور قاطعانه خطرهای بالقوه عدم توازن در جریان اطلاعات و اخبار را بر شمرده و بر این نکته تأکید کردند که چنانچه جریان بین‌المللی اطلاعات و اخبار به صورت یک فرایند یکسویه باقی بماند، ارزشهای فرهنگی بقیه کشورها آسیب بسیار خواهد دید. در همین نشست، به مدیر کل یونسکو

این اختیار داده شد که برای پیشرفت پژوهشهای ارتباطی که در خدمت فرایند رشد باشد، تلاشهای خود را ادامه دهد.

در پی این نشست، بنا بر تصمیمی که در کنفرانس عمومی سال ۱۹۷۴ یونسکو گرفته شد، دو کنفرانس بین‌المللی، یکی در سن خوزه کاستاریکا در ژوئیه ۱۹۷۶ و دیگری در کوآلامپور مالزی در سال ۱۹۷۹ تشکیل شد و در آنها، جنبه‌های گوناگون سیاستهای جدید ملی و بین‌المللی ارتباطی مورد بحث قرار گرفت.^(۱)

در همین حال، جرقه‌های مربوط به عدم توازن در جریان اخبار بین‌المللی، در جای دیگری نیز زده شد که از بین آنها می‌توان به گزارش «جان تین برگن»^۱ از کلوپ رم اشاره کرد که در سال ۱۹۷۷، گزارشی به نام تجدید بنای نظم بین‌المللی ارائه داد. وی در گزارش خود، بر این نکته تأکید داشت که افکار

عمومی در کشورهای صنعتی، دسترسی واقعی به اطلاعات و اخبار مربوط به جهان سوم ندارند.^(۲)

گزارشی نیز در ارتباط با نقشی که شرکت‌های چند ملیتی در مورد جریان یکسویه اطلاعات و اخبار بین‌المللی ایفا می‌کنند، در هفتمین نشست ویژه مجمع عمومی سازمان ملل متحد در سال ۱۹۷۵ مطرح شد.

در خلال دهه ۷۰، مسایل مربوط به جریان یکسویه اطلاعات و اخبار در نشست‌های دیگری نیز مورد بحث قرار گرفت و گزارش‌های آن انتشار یافت که از جمله آنها، جلسه‌های مربوط به نهضت غیر متعهدها از سال ۱۹۷۳ به بعد است.^(۳)

اما رشد مسئله جریان یکسویه اطلاعات و اخبار را باید در خود یونسکو دانست و در نوزدهمین کنفرانس این سازمان، که در سال ۱۹۷۶ در نایروبی - پایتخت کنیا - تشکیل شد.

در جریان این کنفرانس، مدیر کل وقت یونسکو مختار امبو مأموریت یافت که تمامی مسایل مربوط به ارتباطات را در جامعه معاصر، که ناشی از پیشرفت تکنولوژی و تحولات بین‌المللی بود، دوباره بررسی کند. در این نشست، برنامه میان مدت ارتباطی یونسکو (۱۹۷۷/۱۹۸۲) به تصویب رسید. این برنامه، از این رو اهمیت پیدا کرد که در آن بالاترین درجه الویت را به برنامه‌ریزی در مورد کاهش خلاء ارتباطی میان کشورهای توسعه یافته و رو به رشد داده بود و خواهان جریان آزادتر و متوازن‌تری از اطلاعات و اخبار بین‌المللی شده بود.^(۴)

در پی تشکیل این کنفرانس و طبق مأموریتی که به مدیر کل یونسکو داده شده بود، کمیسیون بین‌المللی مطالعه درباره ارتباطات، به ریاست «شن مک براید» متفکر آیرلندی، و با حضور ۱۵ نفر از مشهورترین پژوهشگران ارتباطی از کشورهای آمریکا، فرانسه، زیمبر، کلمبیا، شوروی، اندونزی، تونس، ژاپن، نیجریه، یوگسلاوی، مصر،

هلند، شیلی، هندوستان و کانادا تشکیل شد و به کمیسیون «مک براید» شهرت یافت.

فعالیتها و مطالعات کمیسیون مک براید از دسامبر ۱۹۷۷ شروع شد و تا فوریه ۱۹۸۰ ادامه یافت و گزارش نهایی آن، در فوریه ۱۹۸۰ به مدیر کل یونسکو تحویل شد. نسخه‌های انگلیسی و فرانسه این گزارش را یونسکو با نام یک جهان، چندین صدا: گزارش مک براید در همان سال منتشر کرد. و سپس، ویرایش‌های متعدد آن به ۸ زبان دیگر نیز به چاپ رسید.^(۵)

شن مک براید، رییس کمیسیون بین‌المللی مطالعه درباره ارتباطات، در مقدمه کتاب، درباره جریان یکسویه اطلاعات و اخبار می‌نویسد:

«در سالهای دهه ۱۹۷۰، مناظره‌های بین‌المللی بر سر مسایل ارتباط در بسیاری موارد، به نحوی خشونت‌آمیز، به رویارویی رسیده بود. اعتراض جهان سوم علیه جریان مسلط اخبار از کشورهای صنعتی، اغلب به حمله بر جریان آزاد اطلاعات تعبیر می‌شد. به مدافعان آزادی روزنامه نگاری برچسب متجاوز به حاکمیت ملی زده می‌شد.»^(۶)

انتشار گزارش مک براید که در حقیقت گزارشی برای یونسکو به شمار می‌رفت، جنجال‌های سیاسی گسترده‌ای در محافل ارتباطی غرب در پی داشت، به نحوی که ایالات متحده آمریکا و انگلستان که از تأمین‌کنندگان عمده بودجه یونسکو بودند، به ترتیب در سالهای ۱۹۸۴ و ۱۹۸۵ از آن خارج شدند و سنگاپور نیز بعداً به این دو کشور پیوست و از یونسکو بیرون آمد. همچنین در واقع به واسطه بحث در زمینه ارتباطات بود که مختار امبو مدیر کل سنگالی یونسکو، مجبور به کناره‌گیری شد و «فدریکو مایور» بیوشیمیست اسپانیایی، در سال ۱۹۸۷ جای وی را گرفت.^(۷)

یکی از اولین اقداماتی که مدیر کل جدید یونسکو انجام داد، تلاش در کم‌رنگ‌تر کردن مسایل مربوط به ارتباطات در این سازمان به ویژه نظم نوین اطلاعات و اخبار بین‌المللی بود.

به همین منظور، وی در سالهای ۱۹۸۹/۱۹۹۰ دست به اصلاحات گسترده‌ای در این سازمان زد و از جمله، بخش جدید اطلاعات و ارتباطات را جدا از بخش فرهنگی به وجود آورد و آن را در یک صد و سی و چهارمین نشست هیئت اجرایی یونسکو در ماه مه ۱۹۹۰ به تصویب رساند.^(۸)

وی در همین زمینه، در بیانیه‌ای که پیش از تصویب اصلاحات انتشار داد، در مورد بخش جدید ارتباطات و اطلاعات، بر لزوم آزادی مطبوعات و استقلال وسایل ارتباط جمعی تأکید کرد.^(۹)

علاوه بر این، در بیست و پنجمین کنفرانس عمومی یونسکو که در نوامبر ۱۹۸۹ برگزار شد، مدیر کل این سازمان، راهبرد ارتباطی جدید یونسکو را که در آن از توازن بهتر در توزیع اطلاعات و اخبار سخن می‌رفت، اعلام کرد. وی برای این راهبرد جدید، توانست موافقت گروه ۷۷، جامعه اروپا، شوروی، کانادا، نروژ، سوئد، دانمارک، سوئیس و فدراسیون بین‌المللی روزنامه‌نگاران را به دست آورد.^(۱۰)

نقش خبرگزاری‌های بین‌المللی

در زمینه جریان یکسویه اطلاعات و اخبار بین‌المللی، آنچه که بیش از همه مورد توجه قرار می‌گیرد، نقش خبرگزاری‌های مهم بین‌المللی است.

در این زمینه، طبق گزارش مک براید، بیش از ۱۰۰ کشور جهان برای خود خبرگزاری‌های ملی دارند، گرچه تعدادی از آنها وسعت کمتری دارند. در میان این خبرگزاری‌ها، چهار خبرگزاری عمده وجود دارد که عبارتند از: دو خبرگزاری آمریکایی یونایتد پرس اینترنشنال، آسوشیتد پرس، خبرگزاری انگلیسی رویتر و خبرگزاری آژانس فرانس پرس. این خبرگزاری‌ها، به چهار غول بزرگ شهرت دارند، ۸۰ درصد خبرهای بین‌المللی را آنها مخابره می‌کنند، در بیش از ۱۰۰ کشور جهان دفتر دارند و هزاران متخصص فنی و کادر تحریریه و

خبرنگار در استخدام هر یک از آنهاست. ضمن آنکه، خبرهایشان اکثراً به چندین زبان مخابره می‌شود.

اعتقاد بر این است که تنها ۱۰ تا ۳۰ درصد از خبرهای این خبرگزاریها به کشورهای رو به رشد اختصاص دارد. برای مثال، آسوشیتدپرس روزانه حدود ۹۰ هزار کلمه به آسیا می‌فرستد و در عوض، فقط ۱۹ هزار کلمه از آسیا برای توزیع جهانی به نیویورک می‌رود. همچنین شبکه تلویزیونی یونایتدپرس اینترنشنال، در ماه حدود ۱۵۰ برنامه تلویزیونی به آسیا می‌فرستد و به طور متوسط در ماه تنها ۲۰ برنامه از این منطقه می‌گیرد.

در همین مورد، گزارشی که در سال ۱۹۷۷ در ونزوئلا منتشر شد، نشان داد که در برابر هر ۱۰۰ خبری که از آمریکا دریافت می‌شد، فقط ۷ خبر مربوط به ونزوئلا را دو خبرگزاری آسوشیتدپرس و یونایتدپرس به آمریکا می‌فرستادند.^(۱۱)

خبرگزاریهای جهان سوم

به جز چهار غول بزرگ، همان گونه که اشاره رفت، خبرگزاریهای زیادی به ویژه در دهه ۱۹۷۰ شکل گرفتند. در ابتدا، هدف این خبرگزاریها رقابت با خبرگزاریهای بزرگ بود، ولی به تدریج که دریافته‌اند در این زمینه، محلی برای رقابت وجود ندارد، سعی کردند به شیوه‌ای متفاوت از آنها و در جهتی خاص به ارائه اخبار و گزارشهای خبری از تحولات کشورهای رو به رشد بپردازند. گرچه اکنون این چنین به نظر می‌رسد که توفیق بسیاری از آنها در راه رسیدن به همین هدف نیز بسیار اندک بوده است.

در زیر، به طور خلاصه تعدادی از این خبرگزاریها معرفی می‌شوند:

● خبرگزاری کشورهای غیر متعهد:

ناناپ^۲

این خبرگزاری، برای مبادله خبری میان

کشورهای عضو نهضت غیر متعهدها، در پی اجلاس سران این نهضت در کلمبو پایتخت سریلانکا در سال ۱۹۷۶ تأسیس شد. فاناپ روزانه ۶۰ هزار کلمه خبر مخابره می‌کند و سواي فعالیت‌های خبری، در زمینه‌هایی از قبیل تقویت خبرگزاریهای ملی و کاهش نرخ بین‌المللی تعرفه‌های مخابرات مربوط به خبر و دستگاه‌های خبری، آموزش کارشناسان ارتباطی و ... نیز فعالیت دارد.

● خبرگزاری اینترپرس^۳

این خبرگزاری، مهمترین خبرگزاری جهان سومی به حساب می‌آید. اینترپرس در سال ۱۹۶۴ با هدف محدود تبادل اطلاعات تأسیس شد، ولی رفته رفته به صورت یکی از رقیبان خبرگزاریهای بزرگ در آمد. در حال حاضر، هدف عمده این خبرگزاری، تأمین نیازمندیهای خبری از دیدگاه جنوب-جنوب و جنوب-شمال به جای شمال-جنوب است.

اینترپرس دارای امکانات مخابرات ماهواره‌ای کامپیوتری است و در کنار فعالیت‌های خبری که انجام می‌دهد، به فرستادن خبرهای چندین خبرگزاری ملی و منطقه‌ای روی خط خود می‌پردازد. مرکز این خبرگزاری در رُم است، و در ۷۰ کشور جهان نیز خبرنگار دارد و عمدتاً بر خبرهای مربوط به آفریقا تأکید می‌کند.

خبرگزاریهای گوناگون جهان که به نحوی از امکانات اینترپرس استفاده می‌کنند، عبارتند از:

- ABIS متعلق به کشور آنتی گوا- باربودا
- ACI متعلق به کشور کنگو
- AGERPRESS متعلق به کشور رومانی
- AIM متعلق به کشور پرو
- ANGOP متعلق به کشور آنگولا
- ANN متعلق به کشور نیکاراگوا
- HONPRESS متعلق به کشور هندوراس
- INA متعلق به کشور عراق
- JAMPRESS متعلق به کشور جامائیکا
- JANA متعلق به کشور لیبی

- ANKAPUVATH متعلق به کشور سریلانکا
- MAP متعلق به کشور مراکش
- MTI متعلق به کشور مجارستان
- NAN متعلق به کشور نیجریه
- NAMITEX متعلق به کشور مکزیک
- OPECNA متعلق به سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک)
- PANAPRESS متعلق به کشور پاناما
- PAP متعلق به کشور لهستان
- PRESNALATINA متعلق به کشور کوبا
- PRESSUR متعلق به کشور اروگوئه
- QNA متعلق به کشور قطر
- RSS متعلق به کشور نپال
- ANOP متعلق به کشور پرتغال
- APA متعلق به کشور اتریش
- APS متعلق به کشور سنگال
- BERNAMA متعلق به کشور مالزی
- BOLPRESS متعلق به کشور بولیوی
- CNA متعلق به کشور قبرس
- COLPESA متعلق به کشور اسپانیا
- COLPRESS متعلق به کشور کلمبیا
- CTK متعلق به کشور چکسلواکی
- DDP متعلق به کشور آلمان
- DOMPRESS متعلق به کشور جمهوری دومینکن
- ECOPRESS متعلق به کشور اکوادور
- EPD متعلق به کشور آلمان
- FNB متعلق به کشور فنلاند
- GIS متعلق به کشور گرانادا
- SAMACHARBHARATI متعلق به کشور هندوستان
- SCN متعلق به کشور کاستاریکا
- SHIHATA متعلق به کشور تانزانیا
- SNA متعلق به کشور سورینام
- TANJUG متعلق به کشور یوگسلاوی
- TAP متعلق به کشور تونس
- VENPRESS متعلق به کشور ونزوئلا
- Wafa متعلق به کشور فلسطین
- WAM متعلق به کشور امارات متحده عربی

انتشار می‌دهد و نه خبرگزاری در کشورهای توسعه یافته صنعتی، اخبار آن را دریافت می‌کنند. تعداد کل مشترکان اینترپرس در جهان به ۵۰۰ سازمان می‌رسد و این خبرگزاری، روزانه ۱۵۰ هزار کلمه خبر مخابره می‌کند.

اینترپرس علاوه بر بولتن خبری دایمی خود، ۱۶ سرویس خبری ویژه نیز انتشار می‌دهد که برخی از موضوعات آن عبارتند از: بولتن خبری، خبرگزاریهای ملی/بچه‌ها/زنان/سرویس ویژه سازمان ملل متحد/سروری بر مطبوعات بین‌المللی (این سرویس، بیشتر مخصوص وزارت خارجهٔ نروژ و سوئد و چند مشترک در ایتالیاست)/علوم و فنون/فرهنگی/اقتصادی/.

این خبرگزاری، با بسیاری از سازمانهای تخصصی ملل متحد همکاری و ارتباط نزدیک دارد و بیشترین حجم تولید خبر آن به زبان اسپانیولی است و بعد از آن، زبان انگلیسی قرار دارد. فرانسه، پرتغالی، عربی، آلمانی، هلندی، سوئدی، نروژی و فنلاندی از زبانهای دیگری هستند که خبرهای اینترپرس به آنها ترجمه و مخابره شود.

مرکز اصلی این خبرگزاری در رم است و مراکز دیگر آن، در سن خوزه کاستاریکا، کینگزستون جامائیکا، تونس، زیمبابوه، بانکوک، داکار، اسلام‌آباد، جاکارتا، کاتماندو، مانیل، دهلی نو و کلمبو قرار دارد که هر یک سرپرستی یک حوزه را به عهده دارند.

یکی از مهمترین فعالیتهای خبرگزاری اینترپرس، ارسال گزارشهای خبری مربوط به زنان است که خود زنان آنها را می‌نویسند. در این مورد، یونسکو خواستار ارسال اخبار مربوط به فعالیت زنان در کشورهای رو به رشد از طریق چهار غول بزرگ شده بود، ولی همه آنها در خواست این سازمان را رد کردند. این کار، بعداً به اینترپرس محول شد.

در حال حاضر، ۵۰ شبکه منطقه‌ای در این زمینه فعالیت می‌کنند که حداقل ۳ شبکه از خط اینترپرس استفاده می‌کنند. این شبکه‌ها عبارتند از:

● آمریکای لاتین توسط اینترپرس

● کاراییب توسط کانا

● آسیا توسط اینترپرس و دپس نیوز

● آفریقا توسط اینترپرس

● خاورمیانه توسط فدارسیون

آژانسهای خبری عربی

خبرگزاری اینترپرس، علاوه بر فعالیتهای خبری، در زمینه آموزش خبرنگاران و توسعه دانش ارتباطات نیز فعالیت دارد.^(۱۲)

● خبرگزاری جیمینای^۴

این خبرگزاری، در سال ۱۹۶۷ تأسیس شده است و مؤسسان آن، ناشران روزنامه گاردین هستند. دفتر خبرگزاری نیز در لندن است. خبرگزاری جیمینای، بیشتر از خبرنگاران محلی استفاده می‌کند و روی مسایل کشورهای مشترک المنافع تأکید دارد. این خبرگزاری، ۲۰۰ مشترک دارد و گزارشهای آن به صورت Feature به وسیله پست توزیع می‌شوند.

● خبرگزاری اوپکنا^۵

این خبرگزاری که به سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک) تعلق دارد، در سال ۱۹۸۰ شروع به کار کرد. مقر اصلی این خبرگزاری در وین است و بولتن خبری آن روی شبکه اینترپرس به وسیله کانال تله تایپ مخابره می‌شود و رایگان است.

● سه خبرگزاری بزرگ آمریکای لاتین

۱- خبرگزاری لاتین^۶: صاحب این خبرگزاری، روزنامه‌های بزرگ آمریکای لاتین هستند و خبرهای آن از طریق همکاری با رویتر ارسال می‌شود.

۲- خبرگزاری کاراییب (کانا)^۷: فعالیت این خبرگزاری، از سال ۱۹۷۶ آغاز شده است و خبرهای آن، از طریق همکاری با خبرگزاری رویتر انگلستان مخابره می‌شود.

4. GEMENI

5. OPECNA

6. LATIN

7. Caribbean News Agency (CANA)

● اگر به جای تأکید بر سخنان

مقام مسئول،

خبرنگار متخصص

ارتباطات بین‌الملل به جمع‌آوری

اطلاعات تخصصی کاملتر راجع به

موضوع بپردازد،

خوراک خبری مناسبی

فراهم شده است که در همه

کشورها قابلیت استفاده دارد.

۳- خبرگزاری آکان: محل این

خبرگزاری در پانا قرار دارد و با خبرگزاری

اسپانیایی «ای اف ای» همکاری می‌کند. از

آنجا که اکثر خبرگزاریهای جهان سومی در

منطقه آمریکای لاتین استقرار یافته‌اند و این

منطقه از این لحاظ بسیار غنی است، به چند

شبکه خبری دیگر نیز در این حوزه اشاره

می‌شود.

● اقدام آمریکای لاتین برای سیستمهای

اطلاع رسانی ملی (آسین)^۸

این خبرگزاری، در سال ۱۹۷۹ در

کاراکاس شروع به فعالیت کرد. آسین در

حاضر حاضر ۱۹ عضو دارد و اکثر مناطقی

آمریکای جنوبی و مرکزی و نیز کاراییب را

پوشش می‌دهد. این خبرگزاری، چیزی بین

یک خبرگزاری و نیز یک واحد توزیع کننده

اطلاعات دولتی است که هر نوع اطلاعاتی را

رد و بدل می‌کند.

علاوه بر بولتن روزانه به زبان اسپانیایی

و انگلیسی، آسین یک بولتن هفتگی در مورد

عمران روستایی و یک بولتن اقتصادی و

مالی نیز منتشر می‌کند. آسین از طریق

اینترپرس، خبرهای خود را به خارج از

منطقه آمریکای لاتین می‌رساند. همکاری

آسین با اینترپرس به خوبی نشان داده است

که چگونه می‌توان با هزینه کم، کانالهای

موجود را به خدمت گرفت.

B. Agencia Centro America De Noticias (ACAN)

B. The Latin American Action For National In Formation Systems (ASIN)

● آژانس اطلاع رسانی آمریکای لاتین (آلی)^{۱۱}

این آژانس، از سال ۱۹۷۶ تأسیس شده است و محل آن در مونترال کانادا قرار دارد و خبرهای آن را گروهی از روزنامه‌نگاران آمریکای لاتین و اغلب تبعیدها تهیه می‌کنند.

این آژانس، یک بولتن هفتگی به زبان انگلیسی و فرانسه منتشر می‌کند و آن را عمدتاً در میان سازمانهای مشهور در آمریکای شمالی و اروپا پخش می‌کند. ویرایش فرانسوی این بولتن در کشورهای آفریقایی نیز توزیع می‌شود. آژانس یاد شده، از کمک مالی آژانسهای تعاون کانادا برخوردار است.

● آژانس آمریکای لاتین برای خدمات اطلاع رسانی ویژه (آلازی)^{۱۱}

این آژانس، بنا به توصیه یونسکو برای پوشش خبری منطقه و در زمینه‌های یکپارچگی منطقه‌ای، توسعه ملی و منطقه‌ای، دفاع از مواد خام، منابع طبیعی، نگهداری و تقویت هویت ملی و ارتقای سطح هنر، علوم و آموزش و پرورش، در سال ۱۹۷۹ تأسیس شده است.

● خبرگزاری دپس نیوز^{۱۲}

این خبرگزاری، که محل آن در مانیل پایتخت فیلیپین قرار دارد، در سال ۱۹۶۹ تأسیس شده است و در کشورهای ژاپن، تایلند، هندوستان، هنگ کنگ، اندونزی، مالزی، بنگلادش و مقر سازمان ملل متحد در نیویورک آمریکا خبرنگار دارد. دپس نیوز، خبرهای خود را به صورت هفتگی و در قالب Feature با پست ارسال می‌کند.

این خبرگزاری، پیشتر از روزنامه‌نگاری توسعه‌ای است و موضوعات زیر پوشش آن عبارتند از: آسیا، علوم و فنون، زنان، زبانهای

10. Latin American Information Agency (ALAI)
11. The Latin American Agency For special Information services (ALASEI)
12. Depth News

مورد استفاده این خبرگزاری، علاوه بر انگلیسی که زبان اصلی است، عبارتند از: تایلندی، باهازا (اندونزی)، مالزیایی، هندو، کره‌ای و فیلیپینی.

● شبکه خبری آسیا-اقیانوسیه (آن)^{۱۳}

این شبکه، از ژانویه ۱۹۸۲ فعالیت خود را آغاز کرده است و حدود ۲۴ آژانس خبری آسیا و اقیانوسیه به آن ملحق شده‌اند. و تنها شبکه خبری است که کشورهای سوسیالیستی از قبیل شوروی، ویتنام و چین را با کشورهای غیر متعهد مربوط می‌کند.

● خدمات تفسیری آسیا-اقیانوسیه^{۱۴}

محل استقرار این شبکه در ولینگتن پایتخت نیوزیلند است و خبرهای آن بیشتر روی کشورهای نیوزیلند، استرالیا و ژاپن تمرکز دارد.

● آسیاویژن (آون)^{۱۵}

این شبکه که اولین شبکه خبری مبادلات تلویزیونی در جهان سوم است، فعالیت خود را از سال ۱۹۸۴ آغاز کرده است. مبادلات فیلمهای خبری تلویزیونی این شبکه به طور روزانه انجام می‌شود، ضمن آنکه، تلاش دارد فعالیتهای خود را مدرنیزه کرده و از ماهواره در زمینه توزیع و دریافت فیلمهای خبری تلویزیونی استفاده کند.

● خبرگزاری پی ان اس^{۱۶}

محل این خبرگزاری، در شهر سانفرانسیسکو آمریکا است و کوشش می‌کند از دید جهان سوم آنچه را که در آمریکا اتفاق می‌افتد، با دید انتقادی مورد توجه قرار دهد.

مواد خبری این خبرگزاری، به صورت Feature، نوارهای کوتاه رادیویی و متون

13. Asia-Pacific News Network (ANN)
14. Asia-Pacific Commentary services
15. Asia Vision (AVN)
16. Pacific News service (PNS)

● یکی از مسایلی که

در دوسویه سازی

جریان بین‌المللی اخبار و

اطلاعات حایز اهمیت فراوانی است،

تفکیک پوشش

خبری داخل و خارج

از کشور

از سوی خبرگزاریهای ملی و

منطقه‌ای است.

خبریه تهیه شده برای رادیو است. این خبرگزاری، ۲۰۰ مشترک دارد.

● شبکه اطلاع‌رسانی جهانی (جی آی ان)^{۱۷}

این شبکه به صورت یک سازمان غیر انتفاعی در ایالات متحده آمریکا تأسیس شده است و با اینترنت پرس همکاری دارد.

● خبرگزاری پانا^{۱۸}

این خبرگزاری با هدف انعکاس رویدادهای آفریقا از دید آفریقاییان، در پی اجلاس وزیران اطلاعات کشورهای عضو سازمان وحدت آفریقا در اوگاندا در سال ۱۹۷۷ پایه‌گذاری شد، اگرچه شروع به کار آن در سطح آزمایشی، زودتر از سال ۱۹۸۳ تحقق نیافت.

● خبرگزاری پانافتل^{۱۹}

این خبرگزاری، در حقیقت شبکه ارتباطات راه دور خبری مختص کشورهای آفریقایی است.

● خبرگزاری خلیج^{۲۰}

این خبرگزاری که مرکز آن در بحرین

17. Global Information Network (GIN)
18. Pan-African News Agency (PANA)
19. Panafel
20. Gulf News Agency

از طریق پست ارسال می‌شود. (۱۳)

□

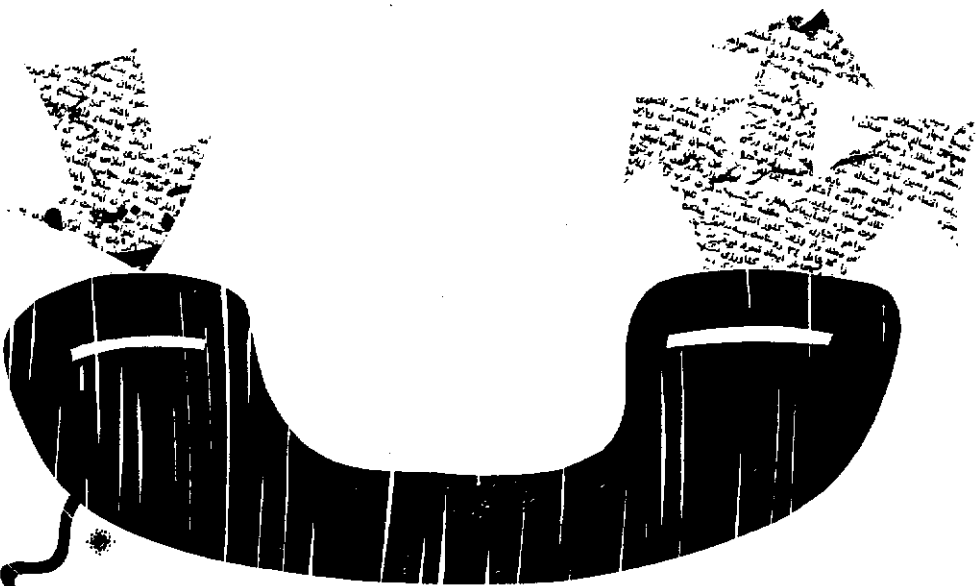
دلایل عدم موفقیت آژانسهای خبری جهان سوم

همان گونه که پیش از این اشاره شد، تردیدی نیست که تمامی خبرگزاریها و شبکه‌های خبری یاد شده (شاید بتوان اینترنت پرس را از این مقوله جدا کرد)، به لحاظ فقدان منابع، نیروی انسانی، قابلیت‌های فنی و امکانات مالی، توفیق زیادی در انعکاس بین‌المللی رویدادها و اخبار پیدا نکرده‌اند و حتی در زمینه پوشش خبری جهان سوم نیز- بدان گونه که باید- موفق نبوده‌اند.

اما جدا از همه اینها، دلیل اصلی عدم موفقیت این خبرگزاریها را می‌توان در عدم همکاری میان خود کشورهای جهان سوم جستجو کرد. در این مورد، نگاهی به آمار خبرهایی که اعضای سازمان آژانسهای خبری آسیا-اقیانوسیه (اوانا) در ماه نوامبر ۱۹۹۰ مخابره کرده و خبرگزاری مالزی (برناما) از آنها استفاده کرده است، ضعف یاد شده را نشان می‌دهد. طبق این آمار، از مجموع ۲۴ خبرگزاری عضو اوانا، تنها خبرهای ۷۶ خبرگزاری و در کل ۷۶ خبر، مورد استفاده برنامه واقع شده است، ضمن آنکه این رقم برای روزنامه‌های چاپ مالزی از ۲۱ خبر فراتر نمی‌رود. (گفتنی است که در ماه نوامبر ۱۹۹۰، خبرگزاری برناما از دو خبر خبرگزاری جمهوری اسلامی استفاده کرده است.)

به طور کلی، برخی از دلایل عدم موفقیت آژانسهای خبری جهان سوم، عبارتند از:

- نبود امکانات مالی و تدارکاتی لازم برای ایجاد پوشش خبری مناسب، در مقایسه با خبرگزاریهای بزرگ جهانی
- پیروی نکردن از سبک و سیاق خبر نویسی بین‌المللی و در نظر نگرفتن ارزشهای علمی خبر
- زیر سلطه شدید دولتها بودن
- ارائه خبرهایی که در سطح بین‌المللی اهمیتی ندارند، و گزارش کامل این خبرها،

ایجاد یک سرویس عکس را نیز دنبال می‌کند. خبرگزاری یاد شده، روزانه ۲۵ هزار کلمه خبر مخابره می‌کند.

● فدراسیون آژانسهای خبری عربی (فانا)^{۲۲}

این فدراسیون، کار خود را از ژانویه ۱۹۷۵ آغاز کرد و مقر اصلی آن در بیروت قرار دارد. آژانسهای خبری ملی کشورهای الجزایر، یمن، عراق، اردن، کویت، لیبی، لبنان، موریتانی، مراکش، قطر، عربستان سعودی، سودان، سوریه، تونس، امارات متحد عربی و فلسطین عضو این فدراسیون هستند.

فانا دارای روابطی با آژانسهای خبری آمریکای لاتین است و از طریق خبرگزاری مالزی (برناما) یک بولتن آسیایی منتشر می‌کند، همچنین، یک بولتن انگلیسی از طریق دفتر اینترنت پرس در وین.

● سیمای شبکه جهان سوم^{۲۳}

این خبرگزاری، فعالیت خود را عمدتاً روی انعکاس رویدادهای بین‌المللی از دید جهان سوم متمرکز می‌کند. مرکز استقرار سیمای شبکه جهان سوم کوآلا لامپور مالزی است و گزارشهای آن به صورت Feature و

است، در سال ۱۹۷۸ تأسیس شده است و در آن، کشورهای عراق، امارات متحد عربی، عربستان سعودی، قطر، کویت و بحرین عضویت دارند.

● سازمان آژانسهای خبری آسیا-اقیانوسیه (اوانا)^{۲۱}

این سازمان، در سال ۱۹۶۱ در بانکوک تأسیس شد و هدف اصلی آن، برقراری تماسهای حرفه‌ای و همکاریهای فنی بین آژانسهای خبری در آسیاست، با این نظر که بر اساس علایق مشترک، زمینه‌های افزایش جریان خبر بین کشورهای این منطقه فراهم شود.

اوانا در حال حاضر ۲۵ عضو در ۲۰ کشور جهان دارد که عبارتند از: افغانستان، بنگلادش، چین، جمهوری دموکراتیک خلق کره، هندوستان، اندونزی، ایران، مالزی، مغولستان، نپال، پاکستان، فیلیپین، کره جنوبی، سریلانکا، تایلند، ترکیه، شوروی، ویتنام، ژاپن و لائوس.

اوانا، یک سرویس رادیویی به زبان انگلیسی و یک سرویس Feature دارد. همچنین در زمینه مبادله خبرنگاران اقداماتی انجام می‌دهد، ضمن آنکه دارای سرویسهای ارتباطات راه دور برای ارسال گزارشهای مطبوعاتی است. این خبرگزاری، برنامه

22. Federation of Arab News Agencies (FANA)

23. Third world Network Feature

21. Organization of Asia-Pacific News Agencies (OANA)

مانند گزارش ملاقاتهای روزمره و یا نطقهای رؤسای کشورها، معاونان آنها، وزیران و غیره.

- ضعف بسیار شدید روابط عمومی و روابط بین الملل در بیشتر کشورهای رو به رشد

- عدم آشنایی کامل مسئولان کشوری و خبری از امکانات بالقوه و بالفعل سازمانهای بین المللی دولتی

- کمبود روزنامه نگاران برجسته و آشنا به ارتباطات بین المللی کاربردی در میان مسئولان خبرگزاریهای کشورهای رو به رشد - کم توجهی به برگزاری دوره های تکمیلی روزنامه نگاری، به ویژه روزنامه نگاری علمی نویسی

- آشنا نبودن بسیاری از خبرنگاران خبرگزاریهای کشورهای جهان سوم به زبانهای بین المللی

- آگاهی نداشتن بسیاری از مدیران، سردبیران و خبرنگاران وسایل ارتباط جمعی کشورهای جهان سوم از وجود خبرگزاریهای جهان سومی

- بودجه ضعیف بسیاری از وسایل ارتباط جمعی جهان سوم برای پذیرفتن اشتراک خبرگزاریهای جهان سوم - کم توجهی به سازمانهای بین المللی غیر دولتی و نیز وسایل ارتباط جمعی غیر دولتی در کشورهای جهان سوم.

چاره کار چیست؟

هر یک از موارد ذکر شده در بالا را می توان به طور گسترده تری مورد بحث قرار داد. در اینجا، در چارچوب پیشنهاد و تحلیل، برای بهبود وضعیت خبری کشورهای رو به رشد به ویژه ایران و دو سویه سازی جریان اطلاعات و اخبار بین المللی، راه حلهایی ارائه می شود.

● در مورد نبود امکانات مالی و تدارکاتی، بی شک هرگز نمی توان انتظار داشت که خبرگزاریهای جهان سوم بتوانند به سطح خبرگزاریهای بزرگ برسند، لیکن در این میان، می شود با بهبود کیفیت کار و

بهره گیری از امکانات بین المللی برای توسعه کار کوشید.

در این زمینه، چنانچه نیروهای روزنامه نگار ورزیده و آشنا به ارتباطات بین المللی کاربردی تربیت شوند، می توان در مورد صادرات اخبار مورد نیاز بسیاری از نشریات بین المللی - به ویژه در زمینه های اقتصادی و علوم و فنون - گامهای سازنده ای برداشت.

● پیروی نکردن از سبک و سیاق خبرنگاری بین المللی، از جمله مشکلاتی است که توجه به آن در دو سویه سازی جریان یکسویه اطلاعات و اخبار بین المللی نقش مهمی ایفا می کند. به طور مثال، به فرض سد بزرگی که در ردیف یکی از سدهای بزرگ جهان است، در ایران افتتاح می شود. طبعاً برای پوشش خبری این رویداد، عده ای خبرنگار اعزام می شوند. غالباً رسم بر این است در خبری که از این مراسم تهیه می شود، تأکید عمده متوجه سخنان مقام مسئولی است که سد را افتتاح می کند و در پایان خبر نیز، یکی دو جمله درباره ویژگیهای سد می آید. طبیعی است، ارائه چنین خبری در سطح بین المللی ارزش چندانی ندارد. اما اگر به جای تأکید بر سخنان مقام مسئول، خبرنگار متخصص ارتباطات بین المللی کاربردی به جمع آوری اطلاعات از این سد پردازد و خود با استفاده از روش تحقیق کتابخانه ای، اطلاعات کاملتری را در ارتباط با جایگاه سد در میان سدهای بزرگ جهان و مقایسه پاره ای از معیارهای مرتبط میان آنها، جمع آوری کند و سپس، مجموعه اطلاعات گردآوری شده را به زبان انگلیسی در قالب خبر و گزارش خبری تهیه نماید؛ طبعاً خوراکی خبری بسیار خوبی را حداقل برای نشریات تخصصی بین المللی در مورد سدسازی فراهم آورده است. ضمن آنکه ممکن است از پاره ای از بخشهای آن، خبرنگارهای بزرگ و خبرگزاریهای جهان سوم و وسایل ارتباط جمعی گوناگون بین المللی استفاده کنند. چنین خبر یا گزارشی، ضمن آنکه ایران را در سطح

بین المللی مطرح می کند و باعث بالا رفتن اعتبار علمی کشور می شود، در آمد ارزی نیز نصیب کشور می کند. این درآمد، خود باعث تقویت امکانات مالی خبرگزاری ملی می شود. بی شک، اغلب خبرگزاریهای ملی و منطقه ای که در جهان سوم فعالیت می کنند، به طور مستقیم یا غیرمستقیم زیر سلطه دولتها قرار دارند و سیاستهای اجرایی آنها تابع سیاستهای دولتی است. گرچه نباید انتظار داشت که این مسئله چرخشی ۱۸۰ درجه ای پیدا کند، اما با ایجاد تمهیداتی می شود برای دو سویه کردن جریان اطلاعات و اخبار اقداماتی انجام داد. یکی از مهمترین تمهیدات، برگزاری نشستهای توجیهی سردبیران، دبیران و خبرنگاران مسئول خبرگزاریها یا مسئولان روابط عمومیها و روابط بین المللها در ارگانهای دولتی است. این نشستها، ضمن آنکه مسئولان رده بالای دستگاه دولتی را نیز با اهمیت ارتباطات بین المللی آشنا می کند، سبب می شود تا بسیاری از خبرهایی را که پنهان نگه داشتن آنها لازم نیست، بتوان در سطح بین المللی انتشار داد.

● یکی از مسائلی که در دو سویه سازی جریان بین المللی اخبار و اطلاعات حایز اهمیت فراوانی است، تفکیک پوشش خبری داخل و خارج از کشور از سوی خبرگزاریهای ملی و منطقه ای است. اگر برای پوشش خبری داخل کشور ضرورت دارد که گزارش کامل ملاقاتهای مسئولان کشور با افسار گوناگون جامعه یا مقامهای دولتی به تفصیل بازگو شود، این قبیل گزارشها در سطح بین المللی ارزش خبری ندارند. ارزش خبری مربوط به چنین ملاقاتهایی، تنها زمانی مطرح می شود که در جریان ملاقات، جدا از صحبتهای متعارف تشریقاتی، موضوع جدیدی به میان آید و توافقی با کیفیت و کمیت معین صورت گیرد. در همین زمینه، لازم نیست که برای پوشش خبری بین المللی اقدام به ارائه متن کامل تمام سخنرانیهای عمومی مسئولان دولتی یا حزبی کرد. بلکه همانند ملاقاتها، فقط بخشهایی را که کیفیت

و کمیّت معینی را مشخص می‌کنند، می‌توان انتخاب و عرضه کرد.

● از جمله دلایلی که باعث می‌شود تا جریان یکسویه اطلاعات و اخبار بین‌المللی در میان کشورهای در حال توسعه رشد بیشتری کند، ضعف اداره‌های روابط عمومی و روابط بین‌الملل در نهادهای دولتی این کشورهاست. متأسفانه در کشور ما برداشت بسیاری از مدیران اجرایی از روابط عمومی و روابط بین‌الملل، نهایتاً چیزی در حد تشریفات است. حال آنکه وجود نیروهای متخصص ارتباطات بین‌الملل کاربردی در اداره‌های روابط عمومی و روابط بین‌الملل سبب می‌شود که بتوان به عنوان بازوی متفکر مدیریت کل دستگاه، عمل کرد و بدین ترتیب، جریان یکسویه را به طرف دو سویه سوق داد.

در مثالی که پیش از این آوردیم، وجود یک روابط عمومی و روابط بین‌الملل علمی نیرومند که بتواند با استفاده از امکانات دستگاه خود، خوراک لازم را برای وسایل ارتباط جمعی بین‌المللی فراهم آورد، حایز اهمیت فراوانی است.

در همین ارتباط، عملکرد صحیح و علمی یک روابط عمومی و روابط بین‌الملل می‌تواند در انعکاس آن دسته از رویدادهای جهان سوم که طرح آنها در سطح بین‌المللی جاذبه دارد، نقش بسیار مهمی ایفا کند. باید گفت سواي مقولات تاریخی یا فرهنگی و یا هنری، کشورهای جهان سوم حتی در زمینه‌های علمی نیز می‌توانند صادر کننده خبر یا گزارشهای خبری به کشورهای صنعتی باشند. این رویدادهای علمی، موارد زیادی را شامل می‌شود، از قبیل: انجام نوآوریها و کشفها، پیشرفتهای خاص عمرانی، برگزاری جشنواره‌های قدردانی از مخترعان، مبتکران و پژوهشگران شاخه‌های گوناگون علوم و فنون (از قبیل جشنواره خوارزمی در ایران). علاوه بر این، توجه به مسایل زیست محیطی بومی، معرفی جانوران و محصولات کشاورزی بومی و کاوشهای باستان‌شناسی و غیره نیز می‌تواند

در این زمینه مؤثر باشد. به طور مثال، روابط عمومی و بین‌الملل وزارت کشاورزی می‌تواند با ارائه خبر و گزارشهای خبری جامع از محصولات مانند حنا، زعفران، زیره و ... با ایفای یک کار ارتباطی، در توسعه صادرات این محصولات بکوشد. همچنین روابط عمومی و بین‌الملل سازمان حفاظت محیط زیست می‌تواند در مورد پارکهای طبیعی کشور و پرندگان بومی، جریان مهاجرت آنها و ... فعالیت کند.

● متأسفانه بسیاری از مسئولان کشوری و خبری، شناختی از نهادهای بین‌المللی و استفاده‌ای که از آنها برای دو سویه کردن جریان اطلاعات و اخبار بین‌المللی می‌توان کرد، ندارند. به این منظور، ضروری است در دوره‌های توجیهی یا تکمیلی که برای روزنامه‌نگاران تشکیل می‌شود، اهمیت آشنایی با نهادهای بین‌المللی مورد تأکید قرار گیرد.

به همین منظور، به عقیده نگارنده در وهله نخست باید نظام ملل متحد به عنوان بزرگترین مجمع بین‌المللی به گونه‌ای کاربردی و به تفصیل مورد بحث قرار گیرد و امکانات بالقوه و بالفعل آن در گسترش دانش ارتباطات گروهی و همگانی تشریح شود.

برای مثال، در یک برنامه بین‌المللی بسیار موفقیت‌آمیز با همکاری برنامه عمران ملل متحد، بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول در نوامبر و دسامبر سال

۱۹۸۸، گروهی از خبرنگاران بین‌المللی از روزنامه‌ها و رادیو تلویزیونهای آمریکا، اروپا و ژاپن برای بازدید از پیشرفتهای آفریقا به چند کشور آفریقایی سفر کردند. در پی آن، برای نخستین بار پیشرفتهای آفریقا و مسایل آفریقا از دیدگاه آفریقاییان در صفحات اول نیویورک تایمز، هرالد تریبیون و غیره به صورت مقاله و خبر منعکس شد.^(۱۴) این برنامه، در ماه مه ۱۹۹۰ با همکاری برنامه عمران ملل متحد و اداره روابط عمومی دبیرخانه ملل متحد تکرار شد و در یک گردش گروهی از توگو و تانزلیا، خبرنگاران بنام بین‌المللی از نزدیک با پیشرفتهای آفریقا آشنا شدند.^(۱۵)

متأسفانه، نداشتن شناخت در مورد سازمانهای بین‌المللی ارتباطات، در کشور ما فراوان دیده می‌شود. اگر این شناخت صورت گیرد، گام مهمی در دو سویه سازی جریان بین‌المللی اطلاعات و اخبار برداشته می‌شود. در این زمینه ذکر چند مثال ضرورت دارد:

۱- کتاب راهنمای جهانی مراکز آموزش روزنامه‌نگاری، یکی از جدیدترین کتابهایی است که به این منظور در جهان انتشار پیدا کرده است.^(۱۶) این کتاب را سازمان بین‌المللی روزنامه‌نگاران که مقر آن در پراگ چکسلواکی است، در سال ۱۹۸۶ تهیه و منتشر کرده است.

در حالی که در سالهای اخیر، علاوه بر دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبایی، دوره‌های بازآموزی روزنامه‌نگاران مخصوص خبرنگاری جمهوری اسلامی و همچنین مطبوعات کشور زیر نظارت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تشکیل شده است، در بخش مربوط به ایران در کتاب یاد شده، تنها از دانشکده علوم ارتباطات اجتماعی - آن هم به آدرس سساختمان روزنامه کیهان در خیابان فردوسی -، مؤسسه ارتباطات و توسعه در تهریز و انستیتو ارتباطات جمعی دانشگاه تهران نام برده شده است.

این موضوع، از چند نظر حایز اهمیت

است. یکی آنکه دانشکده علوم ارتباطات، بعد از انقلاب به دانشکده علوم اجتماعی در زیر مجموعه دانشگاه علامه طباطبائی تغییر نام داده است. ثانیاً، محل این دانشکده دست کم ۱۸ سال است که در خیابان شریعتی، سه راه ضرابخانه قرار دارد. همچنین انستیتو ارتباطات و توسعه، نام مؤسسه‌ای است که قبل از انقلاب به نام «پژوهشکده علوم ارتباطی و توسعه ایران» فعالیت می‌کرد و بعد از انقلاب، همراه با چند مؤسسه دیگر در سازمان واحدی ادغام شدند. علاوه بر این، دانشگاه تهران بیش از ۲۰ سال است که انستیتو ارتباطات جمعی ندارد.

۲- کتاب راهنمای وسایل ارتباط جمعی جهان که اداره روابط عمومی ملل متحد آن را در سال ۱۹۹۰ منتشر کرده است، (۱۷) در بخش مربوط به ایران نامی از هیچ مرکز آموزش ارتباطات و روزنامه‌نگاری نمی‌برد، در حالی که تقریباً در مورد تمام کشورها، مراکز آموزش روزنامه‌نگاری معرفی شده‌اند. این امر، به آن معنی است که روزنامه‌نگاران ایران هیچ یک آموزش دانشگاهی ندیده‌اند و پژوهشی نیز در این زمینه انجام نمی‌شود. این دو مورد، از ضعف «ارتباطات بین‌المللی کاربردی» در جمع متخصصان ارتباطات ایران حکایت دارد.

۳- ایران یکی از اعضای یونسکو است و هر ساله بابت عضویت در آن، حق عضویتی پرداخت می‌کند، بی‌آنکه از امکانات گسترده آن استفاده کند. تا آنجا که نگارنده اطلاع دارد، ایران در زمینه ارتباطات از یونسکو استفاده چندانی نمی‌کند، در حالی که این سازمان حداقل در دو برنامه خود یعنی برنامه اصلی دوم در زمینه علوم و فنون و برنامه چهارم در زمینه ارتباطات، برای کمک به روزنامه‌نگاران کشورهای رو به رشد، برنامه‌هایی تدوین کرده است. در بخش نخست، یک بودجه ۲۳۸ هزار دلاری برای آموزش روزنامه‌نگاران متخصص علمی نویسی اختصاص یافته و در بخش ارتباطات، بودجه‌ای معادل ۲۷/۹۵۱/۷۰۰ دلار به مصرف توسعه و ارتقای

روزنامه‌نگاری در کشورهای رو به رشد می‌رسد. علاوه بر این، یونسکو برنامه‌ای نیز برای تربیت روزنامه‌نگاران فوق تخصص در محیط زیست دارد. (۱۸)

سویا یونسکو، سایر کارگزاریهای تخصصی سازمان ملل در زمینه نوع فعالیت خود، دوره‌های توجیهی متعددی را برای روزنامه‌نگاران برقرار می‌کنند. از جمله این سازمانها، می‌توان از سازمان بهداشت جهانی، سازمان هواشناسی جهانی و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی یاد کرد.

۴- کمیته اطلاعات ملل متحد: این کمیته را در سال ۱۹۷۸ مجمع عمومی سازمان ملل متحد برای مروری بر سیاستها و فعالیتهای ارتباطی سازمان ملل متحد تشکیل داد و در ماه آوریل سال ۱۹۹۰، برای نخستین بار پیش نویس دو قطعنامه مهم را به تصویب رسانید. در یکی از این قطعنامه‌ها، از روزنامه‌نگاران جهان در برابر حمله به آنها، و انجام آزاد و مؤثر فعالیتهای حرفه‌ای حمایت می‌شود. و قطعنامه‌ای دیگر، به دبیر کل سازمان ملل متحد اطمینان می‌دهد که فعالیت اداره روابط عمومی ملل متحد تقویت و بهبود پیدا خواهد کرد. در هر دو قطعنامه، بر همکاری نزدیکتر با یونسکو تأکید شده است.

این کمیته، در نشست ماه آوریل ۱۹۹۰ خود تصویب کرد که مجمع عمومی تعداد اعضای کمیته را از ۷۴ عضو به ۷۸ عضو افزایش دهد. چهار کشور چکسلواکی، جامائیکا، اورگوئه و ایران، اعضای جدید این کمیته بودند. رییس کمیته از نیجریه، و نایب رییسهای آن از هلند، پاکستان، اوکراین و دبیر آن از آرژانتین هستند.

نگارنده از چند و چون فعالیت ایران در این کمیته اطلاعاتی به دست نیاورده است، (۱۹) ولی بی‌شک اگر متخصصان ارتباطات بین‌المللی کاربردی در آن حضور داشته باشند، می‌توان از امکانات بسیار گسترده این تریبون جهانی برای دو سویه سازی جریان اطلاعات و اخبار بین‌المللی استفاده فراوانی برد. (۲۰)

۵- برنامه دواطلبان ملل متحد: در برنامه دواطلبان ملل متحد، متخصصان برجسته جهان سوم، از سوی سازمان ملل متحد- در مقابل دریافت دستمزد- مأموریت پیدا می‌کنند تا در یکی از کشورهای رو به رشد برای مدتی فعالیت کرده و نسبت به ارتقای سطح کیفی و کمی یک حرفه خاص، اتباع آن کشور را یاری دهند. از حرفه‌هایی که این برنامه به آن توجه دارد و متخصصان آن رشته را به این منظور جلب می‌کند، حرفه روزنامه‌نگاری است. حضور فعال روزنامه‌نگاران ورزیده ایرانی در این برنامه می‌تواند در دو سویه کردن جریان بین‌المللی اطلاعات و اخبار ایفای نقش کند. ● متأسفانه اکثر روزنامه‌نگاران که در ایران فعالیت می‌کنند، به شیوه تجربی این حرفه را آموخته‌اند و بسیاری از کسانی که این رشته را در سطوح دانشگاهی آموخته‌اند، در کارهایی غیر از روزنامه‌نگاری فعالیت دارند. یکی از اقدامات مفیدی که می‌تواند برای افزایش سطح علمی و کاربردی روزنامه‌نگاران ایرانی مفید باشد، برگزاری دوره‌های تکمیلی است. توصیه می‌شود در این دوره‌ها، به جای پرداختن به مبانی تئوریک ارتباطات بین‌المللی، تأکید متوجه جنبه‌های کاربردی آن شود و اینکه یک روزنامه‌نگار متخصص بتواند از آن به نحو مقتضی استفاده کند.

● یکی از بهترین مقولاتی که می‌تواند جریان یکسویه اطلاعات و اخبار بین‌المللی را تعدیل کند، وجود روزنامه‌نگاران متخصص علمی نویسی در جهان سوم است، برای بهره‌برداری از رویدادهای علمی و فنی کشورشان. موضوع انعکاس بین‌المللی نوآوریها و کشفهای جدید در ایران- که پیش از این به آن اشاره رفت- در گرو تربیت نیروهای متخصص و ورزیده است.

● بی‌شک، بدون آشنایی با زبانهای بین‌المللی، نه می‌توان به درستی از مفاهیم بین‌المللی بهره گرفت، نه می‌توان در مجامع

● پانوشتها

1. Many Voice, One World: The McBride Report, Abridged Edition, Unesco, Paris, 1984, PP. 55-56.
2. Ibid, P. 58.
3. Ibid, P. 59.
4. Kivikuru Ullamajja and varis Tapio, Approaches To International Communication, Finnish National Commission For Unesco, Helsinki, 1986, P.4.
5. ترجمه خلاصه شده این گزارش نیز چندی پیش در ایران منتشر شد، با مشخصات زیر:
یک جهان، چندین صدا، گزارش مک براید، از انتشارات یونسکو، متن خلاصه، ترجمه ابرج پد، تهران، انتشارات سروش چاپ اول، ۱۳۶۹، ۲۷۱ ص.
6. Many Voice, One world, PP. 12-15.
لازم به توضیح است که ترجمه پاراگراف نقل قول، از ترجمه فارسی کتاب برگرفته شده است. یک جهان، چندین صدا، ۳۹ ص.
7. World Chronicle, United Department of Public Information, Programme No. 374, New york, 7 Dec. 1989.
8. Unesco Press Release, No. 51, 28 May 1990.
9. Ibid, No. 23, 8 March 1990.
10. Ibid, No 39, 10 Nov, 1989.
11. Many Voice, one World, PP. 73-115.
12. Inter Press Service Introductory Brochure, No Date.
13. Kivikuru Ullamajja and Varis Tapio, Approaches To International Communication, PP. 293-310.
14. Africa Recovery, United Nations Department of Public Information, Vol. 3, No. 12, New york, 1989, PP.46-47.
15. Ibid, Vol. 4, No. 2, July-sep. 1990, P.9.
16. Journa Listic Training centers, A World Directory International Organization of Journalists, Prague, 1986, P.153.
17. World Media HandBook, United Nations Department of Public Information, New york, 1990, P. 119-121.
18. Unesco Approved programme and Budget For 1990-1991, Unesco, Paris, 1990, P.62.
19. در شماره اول سال دوم فصلنامه رسانه، بهار ۱۳۷۰، ص ۸۰ - ۸۲، گزارشی از اجلاس اخیر کمیته اطلاعات جمع عمومی سازمان ملل متحد درج شده است. در این گزارش، به فعالیت ایران و سخنان نماینده کشورمان در اجلاس اخیر این کمیته، اشاراتی شده است. رسانه.
20. United Nations Press Release, Geneva, 2 May 1990.

اجتماعی ملل متحد به عنوان رکن سوم اصلی ملل متحد است. بسیاری از این سازمانها، از حمایت این شورا برخوردارند و یونسکو نیز کمکهایی در اختیار آنان قرار می دهد. مهمترین سازمانهای روزنامه نگاری بین المللی غیر دولتی را باید در میان سندیکاهای حرفه ای جستجو کرد.

گفتنی است، از آنجا که روزنامه نگاری در قالب حرفه ای تخصصی با گرایشهای فوق تخصصی درآمده است، علاوه بر سندیکاهای عمومی مانند فدراسیون بین المللی روزنامه نگاران یا سازمان بین المللی روزنامه نگاران، می توان مجامعی مانند انجمن سردبیران علمی نویس اروپا، انجمن نویسندگان هوایی و فضایی و ... را نیز پیدا کرد که در گوشه و کنار جهان فعالیت دارند. عضویت گروهی یا انفرادی در این انجمنها، و مطرح کردن مسایل و مشکلات خبری در جهان سوم در گردهماییهای آنان، گامی است در دو سویه کردن جریان اطلاعات و اخبار بین المللی. در این زمینه، به خوبی می توان تجربه های روزنامه نگاری ملی را به عنوان تئوریهای جدید عرضه کرد.

● یکی از بهترین وسیله هایی که می تواند دو سویه سازی جریان اطلاعات و اخبار بین المللی را ممکن کند، ترتیب گردشهای علمی و ملاقات خبرنگاران و وسایل ارتباط جمعی بین المللی با دست اندرکاران فعالیتهای علمی و فنی در کشورهای رو به رشد، برای انعکاس پیشرفتهای به دست آمده است. در این مورد، ضروری است که توجه شود این امر مستلزم برنامه ریزی دقیقی است و باید خوراک خبری به قدر کافی از قبل مهیا کرد. همچنین در همین زمینه، علاوه بر خبرنگاران مقیم، هر چند وقت یک بار می توان از خبرنگاران و وسایل ارتباط جمعی بزرگ نیز دعوت کرد، ضمن آنکه نباید ترتیب تورهایی علمی برای دیپلماتهای مقیم و میهمانان خارجی را از نظر دور داشت. این برنامه، برای جهانگردان غیر خبرنگار نیز مفید خواهد بود.

بین المللی حضور داشت و نه می توان در قلمرو صادرات اطلاعات و اخبار فعالیت کرد. توصیه اکید می شود که برنامه هایی برای آموزش زبانهای خارجی به روزنامه نگاران ایرانی که متأسفانه بیشتر آنها آشنایی کافی بدان ندارند، تدوین شود.

● یکی از راههای دو سویه سازی جریان اطلاعات و اخبار بین المللی، افزایش همکاریهای خبری جنوب- جنوب یا به عبارتی استفاده متقابل از اخبار و اطلاعات خبرگزاریهای جهان سوم است. در این مورد، وسایل ارتباط جمعی کشور ما، یا از خبرگزاریهای جهان سوم استفاده نمی کنند و یا در صورت استفاده، این بهره وری بیشتر در قلمرو به کارگیری اخبار و گزارشهای منفی از کشورهای صنعتی است. در حالی که هدف باید عمدتاً متوجه اخبار و گزارشهای باشد که حکایت از رویدادهای گوناگون آن کشورها داشته باشد. انعکاس مرتب رویدادهای منفی کشورهای صنعتی از زبان این خبرگزاریها، در حقیقت ضد تبلیغ است. در این مورد، توصیه می شود که پیشرفتهای علمی، فنی و اقتصادی کشورهای جهان سوم، عمده ترین موضوع مورد توجه خبرگزاریهای جهان سوم قرار گیرد.

● بسیاری از وسایل ارتباط جمعی جهان سوم، با مطرح کردن وضعیت بودجه ضعیف، تمایلی به اشتراک خبرگزاریهای جهان سومی از خود نشان نمی دهند. در این مورد، می توان سیستم مبادله خبر و اطلاعات را با تعرفه های خاص، مد نظر قرار داد و در گردهماییهای جمعی در مجامع بین المللی، بر لزوم کاهش تعرفه پست و مخابرات بین المللی تأکید کرد.

● علاوه بر بسیاری از مجامع بین المللی دولتی که امکانات بالقوه و بالفعل گسترده ای را برای پیشبرد حرفه روزنامه نگاری و دانش ارتباطات در اختیار کشورهای رو به رشد قرار می دهند، سازمانهای بین المللی غیر دولتی بسیاری نیز در این زمینه فعالیت دارند. شناخت این سازمانها، مستلزم آگاهی از چند و چون فعالیت شورای اقتصادی-